



ความคืบหน้าการแก้ไขกฎหมายยุติการตั้งครรภ์ในประเทศไทย

1) ความเป็นมาของกฎหมายทำแท้ง

ทั่วโลกนี้มี 74 ประเทศที่ถือว่าการทำแท้งเป็นบริการสุขภาพเช่นเดียวการรักษาอาการเจ็บป่วยทั่วไป จึงไม่ต้องมีกฎหมายใดๆ มารองรับ ส่วนใหญ่คือประเทศที่พัฒนาแล้ว ที่น่าสนใจคือ จีน มองโกเลีย เนปาล เวียดนาม และกัมพูชา ก็อยู่ในกลุ่มนี้ด้วย เดิมประเทศไทยไม่มีกฎหมายทำแท้ง ผู้หญิงไทยแต่โบราณทำแท้งได้โดยเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานโดยไม่เกี่ยวข้องกับรัฐ เพราะการตัดสินใจว่าจะท้องต่อหรือไม่ท้องต่อเป็นเรื่องส่วนตัว จนกระทั่งเมื่อราว 100 กว่าปีก่อน ประเทศไทยเริ่มพัฒนากฎหมาย จึงได้บัญญัติกฎหมายนี้ตามประเทศเยอรมัน ให้การทำแท้งผิดกฎหมายอาญาทุกกรณี

ปี พ.ศ. 2500 กฎหมายได้มีการปรับปรุงให้การทำแท้งในประเทศไทยอยู่ภายใต้ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 301 – 305 กำหนดข้อบ่งชี้ให้ผู้หญิงทำแท้งได้ โดยสามารถโดยย่อให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่ายได้ดังต่อไปนี้ (ดูฉบับเต็มได้ในเอกสารแนบ)

มาตรา 301 ผู้หญิงทำให้ตัวเองหรือให้คนอื่นทำให้แท้ง จะติดคุกถึงสามปี และ/หรือปรับถึงหกหมื่นบาท

มาตรา 302 ใครไปทำให้แท้งโดยผู้หญิงยินยอม จะติดคุกถึงห้าปี และ/หรือ ปรับถึงหนึ่งแสนบาท

มาตรา 303 ใครไปทำให้แท้งโดยที่ผู้หญิงนั้นไม่ยินยอม มีโทษเช่นกันและหนักกว่ามาตรา 302

มาตรา 304 ผู้หญิงที่ทำแท้งและผู้ที่ทำแท้งให้ ถ้าทำไม่สำเร็จไม่ต้องรับโทษ

มาตรา 305 ถ้าแพทย์ทำแท้งเพราะเหตุจากปัญหาสุขภาพ ถูกข่มขืนล่วงละเมิด หรือเด็กหญิงอายุน้อยกว่า 15 ปี ไม่ต้องรับโทษ

ทุกวันนี้เยอรมัน (หนึ่งใน 74 ประเทศข้างต้น) ได้ยกเลิกกฎหมายนี้ และให้เป็นสิทธิของผู้หญิงเหมือนประเทศไทยในสมัยโบราณแล้ว แต่...ไทยยังใช้กฎหมายของปี 2500 อยู่จนทุกวันนี้ ย่างเข้าปีที่ 62 สภาพครอบครัว เศรษฐกิจ และสังคมก็เปลี่ยนไปมาก กระทั่งในปี 2560 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาก็ได้หยิบยกเอากฎหมายทำแท้งมาปรับแก้อีกครั้ง โดยมีแนวโน้มว่าจะรับรองข้อบ่งชี้สุขภาพจิต และ ตัวอ่อนในครรภ์พิการไว้ในกฎหมายด้วย แต่การพิจารณายังไม่เป็นที่สิ้นสุด

เมื่อเมื่อบริการสุขภาพถูกกำกับโดย “กฎหมายอาญา” ผู้หญิงที่จำเป็นต้องทำแท้ง และแพทย์ที่ให้บริการก็หวาดกลัวหรือกังวลว่าจะทำผิดกฎหมายหรือไม่ จึงเป็นเกิดช่องว่างที่ทำให้มีการทำแท้งเถื่อนในประเทศไทย

2) ทำไมต้องแก้ไขกฎหมายทำแท้ง

กฎหมายอาญามาตรา 301 เป็นกฎหมายที่เอาผิดแต่ผู้หญิงฝ่ายเดียวเท่านั้น ทั้งๆ ที่ “การทำแท้ง” เกิดจากหญิงและชายร่วมกัน แต่กฎหมายอาญาในมาตรานี้กลับไม่ได้กล่าวถึงผู้ชายเลย ที่สำคัญ ไม่เฉพาะแต่กฎหมายเท่านั้น สังคมยังมีแนวโน้มประณามผู้หญิงที่ท้องไม่พร้อม และหากตัดสินใจทำแท้งก็จะต้องถูกตำหนิมากขึ้น โดยไม่กล่าวถึงผู้ชายที่เป็นฝ่ายทำให้ท้องและไม่รับผิดชอบเลย..

เรื่องจริงที่อธิบายรูปธรรมของการบังคับใช้กฎหมายอาญามาตรา 301 ที่ไม่เป็นธรรมได้ชัดเจน

เรื่องที่หนึ่ง

หนู (ชื่อสมมุติ) กำลังเรียน ปวช.ปีสุดท้าย เหลือฝึกงานก็จะเรียนจบแล้ว หนูมีแฟนหนุ่มที่คบกันมาสองปี เมื่อตรวจปัสสาวะพบว่าตัวเองท้องจึงปรึกษาแฟน แต่เค้าก็ดูเหมือนไม่รับผิดชอบ หลังจากนั้นก็ติดต่อไม่ได้เพราะบล็อกไลน์ บล็อกโทรศัพท์ แม้แต่ทางเฟซบุ๊กก็ปิด เมื่อเป็นเช่นนี้หนูก็เลยคิดถึงการไม่ท้องต่อเพราะว่าเมนส์ไม่มาแค่เดือนเดียว หนูอยากเรียนให้จบไม่อยากให้แม่ผิดหวัง ถ้าท้องต่อตัวเองและแม่คงต้องลำบาก ชีวิตของหนูอาศัยอยู่กับแม่และยาย พ่อกับแม่แยกทางกันตั้งแต่เล็ก อาชีพของแม่คือทำนา ยายแก่แล้วช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ฐานะทางบ้านจึงยากจน หนูต้องทำงานพิเศษหาเงินไปตัวระหว่างเรียน การไม่ท้องต่อจึงเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด...

การตัดสินใจทำแท้ง ทำให้หนูเสี่ยงกับความผิดทางอาญามาตรา 301 ที่เมื่อผู้หญิงทำให้ตัวเองหรือให้คนอื่นทำแท้ง จะติดคุกถึงสามปี และ/หรือปรับถึงหกหมื่นบาท แต่..เงื่อนไขชีวิตของหนูนั้นท้องต่อไม่ได้ ก็แค่เพียงอยากเรียนให้จบอยากมีอนาคตที่ดีกว่านี้ ไม่อยากให้แม่กับยายต้องลำบาก หนูตั้งคำถามในใจว่าทำไมกฎหมายถึงต้องซ้ำเติมกับแต่ผู้หญิง แล้วแฟนล่ะ เค้าทิ้งเราไปก็ไม่มีใครไปทำอะไรกับเค้าได้ ใครก็ตำหนิว่าเราใจเอง ซ้ำกฎหมายก็ยังเอาผิดแต่ผู้หญิงที่ต้องหาทางออกเพียงลำพังในช่วงที่ยากลำบาก..

เรื่องที่สอง..

พร (ชื่อสมมุติ) อายุแค่ 30 ปีแต่มีลูกมาแล้ว 5 คน คนโตอายุ 15 ปี พรเริ่มมีคู่ตั้งแต่ยังเด็กชีวิตจึงไม่ราบรื่นเลย เพราะในที่สุดก็เลิกกับสามีคนแรกไป ลูกๆ ทั้งหมดพรดูแลเองโดยมีแม่ตัวเองช่วย ต่อมาได้อยู่กับสามีคนปัจจุบันจนมีลูกด้วยกันตอนนี้อายุได้ 7 เดือน ยังกินนมแม่อยู่ ตอนคลอดลูกคนเล็กหมอถามเรื่องการทำหมัน แต่สุดท้ายพรก็ไม่ได้ทำเพราะกลัวเจ็บ ทำงานหนักไม่ได้

พรพบว่าตัวเองตั้งท้องได้ 8 สัปดาห์แล้ว ทั้งๆ ที่ลูกยังกินนมอยู่จึงไม่ได้คุมกำเนิด สามีที่เป็นพ่อของลูกคนเล็กนั้นพึ่งพาไม่ค่อยได้ ค่าใช้จ่ายในครอบครัวไม่พอ ลูกคนโตต้องหยุดเรียนออกไปรับจ้างกรีดยาง แต่ตอนนี้ประสบอุบัติเหตุรถล้มทำให้พรต้องหยุดงานรับจ้างรายวันมาดูแลอาการ พรโชคไม่ดีที่สามีคนนี้ชอบกินเหล้า เมมาแล้วก็อาละวาด บางทีก็ใช้ความรุนแรงกับพรและลูกๆ ชีวิตครอบครัวเป็นแบบนี้ พรคิดแล้วว่าคงมีลูกอีกไม่ไหวแน่ แต่ไม่กล้าบอกเรื่องตั้งท้องให้แม่รู้เพราะแม่มีภรรยาแล้ว จึงเก็บเงินเพื่อจัดการเรื่องนี้ด้วยตนเอง การตัดสินใจของพรครั้งนี้ เพื่อที่จะได้ดูแลลูก 6 คนที่เกิดมาแล้วให้ดีที่สุด..

แต่..การไปทำแท้งทำให้พรเสี่ยงต่อการถูกตำรวจจับตามความผิดอาญามาตรา 301 ที่เขียนไว้ว่า “หญิงใดทำให้ตนเองแท้งลูกหรือยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแท้งลูก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ..” ถ้าพรถูกจับเข้าคุก ใครจะดูแลลูกๆ หรือ ถ้าถูกปรับไม่เกินหกหมื่นบาท จะต้องเป็นหนี้เป็นสินไปอีกกี่ปี... แล้วครอบครัวนี้จะมีชีวิตเป็นอย่างไร? แต่ความผิดนี้จะไปไม่ถึงสามปีของพรผู้มีส่วนทำให้พรท้อง เพราะกฎหมายไม่ได้เอาผิดกับผู้ชาย ทั้งๆ ที่เค้าไม่ค่อยรับผิดชอบเลย

แต่ถ้าพรเกิดในยุคก่อนที่ผู้หญิงไทยแต่โบราณทำแท้งได้โดยเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน คงไม่มีผู้หญิงที่พบปัญหา ที่บางคนไปทำแท้งไม่ปลอดภัยแล้วเสียชีวิต แต่พรโชคดีที่ไม่ถูกตำรวจจับ ทำแท้งปลอดภัยและกลับมาดูแลลูกๆ ได้แล้ว.. แต่..ทำไมผู้หญิงต้องรอให้โชคดีย้วยล่ะ จะดีกว่านี้ไหมถ้ากฎหมายนั้นเป็นธรรมกับผู้หญิง ในช่วงที่ชีวิตยากลำบากที่สุด..

โดยสรุป “กฎหมายอาญามาตรา 301” เป็นกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมกับผู้หญิง เพราะว่า

- 1) ไปเอาผิดกับผู้หญิงฝ่ายเดียว ทั้งๆ ที่การท้องได้ต้องเกิดจากผู้หญิงและชายร่วมกัน
- 2) ส่งผลให้ผู้หญิงที่ท้องไม่พร้อมต้องหลบซ่อนไม่กล้าปรึกษาขอความช่วยเหลือ แล้วอาจไปลงเอยที่การทำแท้งเถื่อน
- 3) ไปซ้ำเติมผู้หญิงในช่วงตั้งครรภ์ ที่ชีวิตเปราะบางและอ่อนแอที่สุดให้เลวร้ายลงไปอีก

กฎหมายอาญามาตรา 302 เกี่ยวข้องกับแพทย์โดยตรง “ผู้ใดทำให้หญิงแท้งลูกโดยหญิงนั้นยินยอม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือ ปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ” มาวิเคราะห์กฎหมายข้อนี้จากเรื่องจริง...

เรื่องที่สาม

สา (ชื่อสมมุติ) อายุ 24 ปี ตั้งท้องกับแฟนที่เลิกกันไปแล้ว เพราะแฟนใช้สารเสพติดและทำร้ายร่างกาย สาทนไม่ไหวจึงตัดสินใจหนีจากมา หลังจากนั้นก็ขาดการติดต่อกันไปเลย สาเคยมีลูกแล้ว 2 คน คนโตอยู่กับทางบ้านแฟนเก่า ส่วนคนเล็กอยู่กับตน สาไม่ต้องการมีลูกกับแฟนคนนี้ ตอนท้อง 4 เดือนจึงได้ไปที่บ้านที่มีคนแนะนำมาเพื่อทำแท้งโดยมีค่าบริการ 7,000 บาท เค้าคิดน่าจะไรสักอย่างเข้าไปในช่องคลอดผ่านสายยางสารรู้สึกเจ็บมาก คนคิดบอกรอสัก 1-3 วันก็จะหลุด แต่แล้วก็ไม่มีอาการอะไร สาจึงกลับไปให้ฉีดอีกครั้งแต่ก็เหมือนเดิม สัปดาห์ต่อมาจึงตัดสินใจไปทำแบบเดิม กลับมามีอาการปวดท้องเกร็งมาก แต่ก็ไม่มีอะไรออกมาจากเลือดปนกับน้ำที่ฉีดไปเท่านั้น

สารู้สึกกังวลใจมาก ห่วงลูกคนเล็กด้วย ถ้าตัวเองเป็นอะไรมาลูกคงลำบากแน่ ต่อมาทราบว่ามีสายท้องไม่พร้อม 1663 สาโทรไปได้รับการปรึกษาช่วยเหลือ จึงได้ตัดสินใจเดินทางด้วยรถไฟฟรีจากภาคใต้มาที่กรุงเทพฯ

ถ้าวิเคราะห์ตามกฎหมายอาญามาตรา 304 ว่าด้วยเรื่องการทำแท้ง “ผู้ใดเพียงแต่พยายามทำแท้ง หรือยินยอมให้ทำแท้ง ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ” นั้นหมายความว่า เงินที่เก็บออมมา 7000 บาทไปให้คนทำแท้ง แต่ทำไมไม่สำเร็จ กฎหมายไม่สามารถเอาผิดกับคนที่ทำแท้งที่ฉีดน้ำเข้าไปในช่องคลอดได้เลย ทั้งๆ ที่เป็นการกระทำที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ และอาจทำให้สาเสียชีวิตได้ ซึ่งจริงๆ มันคือ “การทำแท้งเถื่อน” นั่นเอง

แต่สาได้รับความช่วยเหลือให้มีชีวิตที่ปลอดภัยได้กลับบ้านไปดูดูแลลูก จากแพทย์ที่โรงพยาบาลแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ ดูเหมือนเรื่องราวจะจบลงด้วยดี แต่เรื่องจริงกลับไม่เป็นเช่นนั้น เพราะอะไรหรือ

แม้ว่าหมอได้ยุติการตั้งครรภ์ให้สำเร็จอย่างปลอดภัย แต่ก็ทำให้หมอเสี่ยงต่อการถูกตั้งข้อกล่าวหาตามกฎหมายอาญามาตรา 302 โดยต้องไปพิสูจน์ทางคดีกันว่า หมอได้ทำภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายอาญามาตรา 305 ในเรื่องปัญหาสุขภาพหรือไม่

ส่วนตัวสาวเอง ก็ถือว่าเสี่ยงต่อการตั้งข้อกล่าวหาตามกฎหมายอาญามาตรา 301 ด้วยเช่นกัน เพราะการทำแท้งนั้นสำเร็จแม้ว่าตัวเองจะปลอดภัยก็ตาม ในที่สุด ก็หมายความว่า กฎหมายก็ปล่อยให้ผู้ทำแท้งเถื่อนลอยนวลท่ามกลางความทุกข์ของผู้หญิงได้ต่อไป...

3) ความพยายามแก้ไขกฎหมายทำแท้ง

เครือข่ายอาสา RSA และ เครือข่ายท้องสนับสนุนทางเลือกของผู้หญิงท้องไม่พร้อม ร่วมกันเรียกร้องให้มีความเท่าเทียมกันในมติดอกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำแท้งระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย เลิกการเอาผิดต่อผู้หญิงฝ่ายเดียวตามกฎหมายอาญามาตรา 301 เพราะการตั้งครรภ์นั้น ไม่ได้เกิดจากผู้หญิงฝ่ายเดียว ต้องมีผู้ชายมีส่วนร่วมด้วยทุกครั้ง นอกจากนี้ แพทย์ผู้ให้บริการยุติการตั้งครรภ์ มีความเสี่ยงต่อความผิดตามกฎหมายอาญามาตรา 302 โดยต้องไปพิสูจน์ทางคดีกันว่า หมอได้ทำภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายอาญามาตรา 305 ในเรื่องปัญหาสุขภาพหรือไม่ แต่ผู้ทำแท้งเถื่อนกลับไม่ไปเอาผิดแต่อย่างใด ทั้งที่ไปทำให้ผู้หญิงต้องตกเลือด ติดเชื้อในกระแสเลือดจนต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล และบางรายต้องเสียชีวิตอย่างไม่จำเป็น

วันที่ 8 มีนาคม 2561 ตัวแทนจากสองเครือข่ายได้เข้ายื่นหนังสือร้องเรียนต่อสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน โดยมีใจความสำคัญว่ากฎหมายอาญามาตรา 301 และ 302 ขัดต่อเจตจำนงของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี พ.ศ. 2560 จึงขอให้ยกเลิกกฎหมายอาญานี้ เพื่อให้สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินส่งต่อคำร้องไปยังศาลรัฐธรรมนูญ

วันที่ 26 กันยายน 2561 เครือข่ายท้องไม่พร้อม และเครือข่าย RSA ได้ยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อตีความว่าประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 301 และ 305 ที่เกี่ยวกับการทำแท้งของผู้หญิงอาจขัดรัฐธรรมนูญ โดยมาตรา 301 มุ่งเอาผิดกับผู้หญิงเพียงฝ่ายเดียว ซึ่งถือว่าไม่เท่าเทียม และเป็นการละเมิดสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิง ส่วนมาตรา 305 นั้นเป็นเงื่อนไขที่กฎหมายอนุญาตให้ทำแท้งได้ แต่ยังคงอาศัยการตีความและยังล้าสมัยอยู่เนื่องจากเป็นกฎหมายเก่าตั้งแต่ 60 ปีก่อนในขณะที่เทคโนโลยีทางการแพทย์พัฒนาไปมากแล้ว

วันที่ 13 พฤศจิกายน 2561 ศาลรัฐธรรมนูญมีมติเป็นเอกฉันท์รับเรื่องร้องเรียนความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของประมวลกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้องกับการทำแท้ง โดยคำร้องได้ให้เหตุผลว่า บทบัญญัติมาตรา 301 มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 นับเป็นกรณีแรกที่ศาลรัฐธรรมนูญรับเรื่องร้องเรียนจากประชาชน

เอกสารแนบ

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 301 - 305

การยุติการตั้งครรภ์ในประเทศไทย อยู่ภายใต้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 301 - 305 ดังต่อไปนี้

มาตรา 301 หญิงใดทำให้ตนเองแท้งลูกหรือยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแท้งลูก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 302 ผู้ใดทำให้หญิงแท้งลูกโดยหญิงนั้นยินยอม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือ ปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำนั้นเป็นเหตุให้หญิงรับอันตรายสาหัสอย่างอื่นด้วย ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือ ปรับไม่เกินหนึ่งแสนสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำนั้นเป็นเหตุให้หญิงถึงแก่ความตาย ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท

มาตรา 303 ผู้ใดทำให้หญิงแท้งลูกโดยหญิงนั้นไม่ยินยอม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำนั้นเป็นเหตุให้หญิงรับอันตรายสาหัสอย่างอื่นด้วย ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท

ถ้าการกระทำนั้นเป็นเหตุให้หญิงถึงแก่ความตาย ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท

มาตรา 304 ผู้ใดเพียงแต่พยายามกระทำความผิดตามมาตรา 301 หรือมาตรา 302 วรรคแรก ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ

มาตรา 305 ถ้าการกระทำความผิดดังกล่าวใน มาตรา 301 และมาตรา 302 นั้น เป็นการกระทำของ นายแพทย์และ (1) จำเป็นต้องกระทำเนื่องจากสุขภาพของหญิงนั้น หรือ (2) หญิงมีครรภ์เนื่องจากการกระทำความผิดอาญา ตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 276 มาตรา 277 มาตรา 282 มาตรา 283 หรือ มาตรา 284 ผู้กระทำไม่มีความผิด

ขยายความข้อ (1) และ (2):

สุขภาพของหญิงในข้อ (1) แพทยสภาได้ออกข้อบังคับแพทยสภา ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2548 ขยายความสุขภาพของหญิงให้ครอบคลุมทั้งกายและใจ โดยเกณฑ์ด้านสุขภาพใจ ต้องมีแพทย์ลงนาม 2 คน ความผิดทางอาญาในข้อ (2) ครอบคลุมความผิดทางเพศ เช่น เพศสัมพันธ์กับผู้เยาว์อายุต่ำกว่า 15 ปี เพศสัมพันธ์จากการข่มขืน ล่อลวง และการค้าประเวณี

ติดตามงานของเราได้ที่

เครือข่ายท้องไม่พร้อม <https://choicesforum.org/>

เครือข่ายอาสา RSA <https://rsathai.org>